

УДК 334.02

Суворова І.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку й аудиту
Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АВІАТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПРОЦЕСУ ПРОАКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

PROBLEMS OF EVALUATING THE FINANCIAL CONDITION OF AIR TRANSPORT ENTERPRISES OF UKRAINE FOR PROACTIVE MANAGEMENT PROCESS

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто поняття «фінансовий стан підприємства» з різних позицій науковців, виділено основні елементи та головні завдання для оцінки фінансового стану авіатранспортних підприємств України, що дасть змогу швидко реагувати на економічні та політичні зміни у процесі проактивного управління, а також доведено, що фінансовий стан авіатранспортних підприємств України займає головне місце у процесі проактивного управління.

Ключові слова: фінансовий стан, авіатранспортні підприємства, проактивне управління.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено понятие «финансовое состояние предприятия» с разных позиций ученых, выделены основные элементы и главные задачи для оценки финансового состояния авиатранспортных предприятий Украины, что позволит быстро реагировать на экономические и политические изменения в процессе проактивного управления, а также доказано, что финансовое состояние авиатранспортных предприятий Украины занимает главное место в процессе проактивного управления.

Ключевые слова: финансовое состояние, авиатранспортные предприятия, проактивное управление.

ANNOTATION

This article deals with the concept of «financial position» from different perspectives scientists highlighted key elements and the main task to assess the financial condition of air transport enterprises of Ukraine, which will help to respond to economic and political changes in the proactive management quickly and proved that financial state aviation enterprises of Ukraine occupies center stage in the proactive management.

Keywords: financial position, air transport enterprise, proactive management.

Постановка проблеми. За складних умов функціонування авіатранспортні підприємства України стали заручниками економічної та політичної кризи, яка, у свою чергу, змушує ринок авіатранспортних послуг виживати. Ці умови зумовлюють необхідність побудови та забезпечення ефективного процесу проактивного управління. Концепція проактивного управління полягає у використанні моделей передбачення розвитку авіакомпаній та її елементів у комплексі з аналізом поточної ситуації і генерації рішень, на основі максимально точних прогнозів поведінки авіатранспортних підприємств України. При цьому точність прогнозів залежить від точності прогнозних моделей по-

ведінки авіакомпаній і їх оточення у взаємодії. Особливої уваги в такому процесі заслуговує управління фінансами. Управління фінансами є одним із ключових підходів в моделі проактивного управління і тому постає необхідність визначення проблем щодо оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України. Саме проблема аналізу та оцінки фінансового стану авіатранспортних підприємств України на сьогодні є актуальною, оскільки: по-перше, фінансовий стан є результатом діяльності авіатранспортного підприємства, який дає змогу оцінити його динаміку і, по-друге, він визначає передумови розвитку авіатранспортного підприємства, що дає змогу за допомогою проактивного управління випереджати можливі негативні явища як у внутрішній, так і зовнішній сферах, методом пошуку ефективних і раціональних форм управління авіакомпанією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей оцінювання фінансового стану підприємств в економічній літературі присвячено багато праць вітчизняних і закордонних вчених, таких як: І.Т. Балабанова, О.І. Барановський, Л.Д. Білик, Л.Д. Буряк, Ф.Ф. Бутинець, А.Д. Бутко, О.Д. Василик, В.І. Головка, А.І. Даниленко, П.А. Знахуренко, І.В. Зятковський, В.М. Івахненко, К.В. Измайлова, Є.С. Іонін, А.М. Ковальова, Т.М. Ковальчук, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, О.Г. Мендрул, В.О. Мец, Є.В. Мних, Т.А. Обущак, О.В. Павловська, А.М. Поддєрьогін, С.Ф. Покропивний, Г.В. Савицька, В.П. Савчук, Р.А. Слав'юк, О.А. Сметанюк, В.В. Сопко, В.М. Суторміна, О.О. Терещенко, Т.Є. Унковська, Е. Хелферт, М.Г. Чумаченко, А.В. Чупіс, А.Д. Шеремет, С.І. Шкарабан та інші. Проте невирішеною частиною загальної проблеми залишається те, що саме проблемам оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України для забезпечення ефективного процесу проактивного управління достатньої уваги не приділяється.

Метою статті є виявлення проблем при оцінюванні фінансового стану авіатранспортних підприємств України, який є однією із голо-

вних складових процесу проактивного управління і має забезпечувати ефективне функціонування авіакомпаній України на сучасному ринку авіаперевезень.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційні процеси в Україні вимагають нових підходів до управління авіатранспортними підприємствами, головною метою яких є підвищення результативності діяльності авіакомпаній України, що досягається шляхом використання методів проактивного управління [1]. Головною складовою такого процесу є управління фінансами. Досягти визначених результатів при даному підході можна за рахунок оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України.

Слід зазначити, що фінансовий стан авіатранспортних підприємств України необхідно систематично та усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності авіаційних підприємств як у статистичній за певний період,

так і в динаміці – за низку періодів, що дасть змогу визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення [2]. Отже, тільки систематичне та усебічне оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України дасть змогу швидко реагувати на економічні та політичні зміни в процесі проактивного управління.

Саме розуміння фінансового стану авіакомпаній, своєчасний і якісний аналіз, вибір необхідного методу аналізу та системи показників, що забезпечить всебічне вивчення та представлення діяльності підприємства, є основоположними для прийняття управлінських рішень, спрямованих на вирішення питань щодо обрання напрямів діяльності та розвитку авіатранспортних підприємств України, покращення ефективності, конкурентоспроможності та прибутковості на ринку авіаційних перевезень [3].

Оцінка будь-якого аспекту фінансово-господарської діяльності авіатранспортних підприємств України повинна проводитися з метою ви-

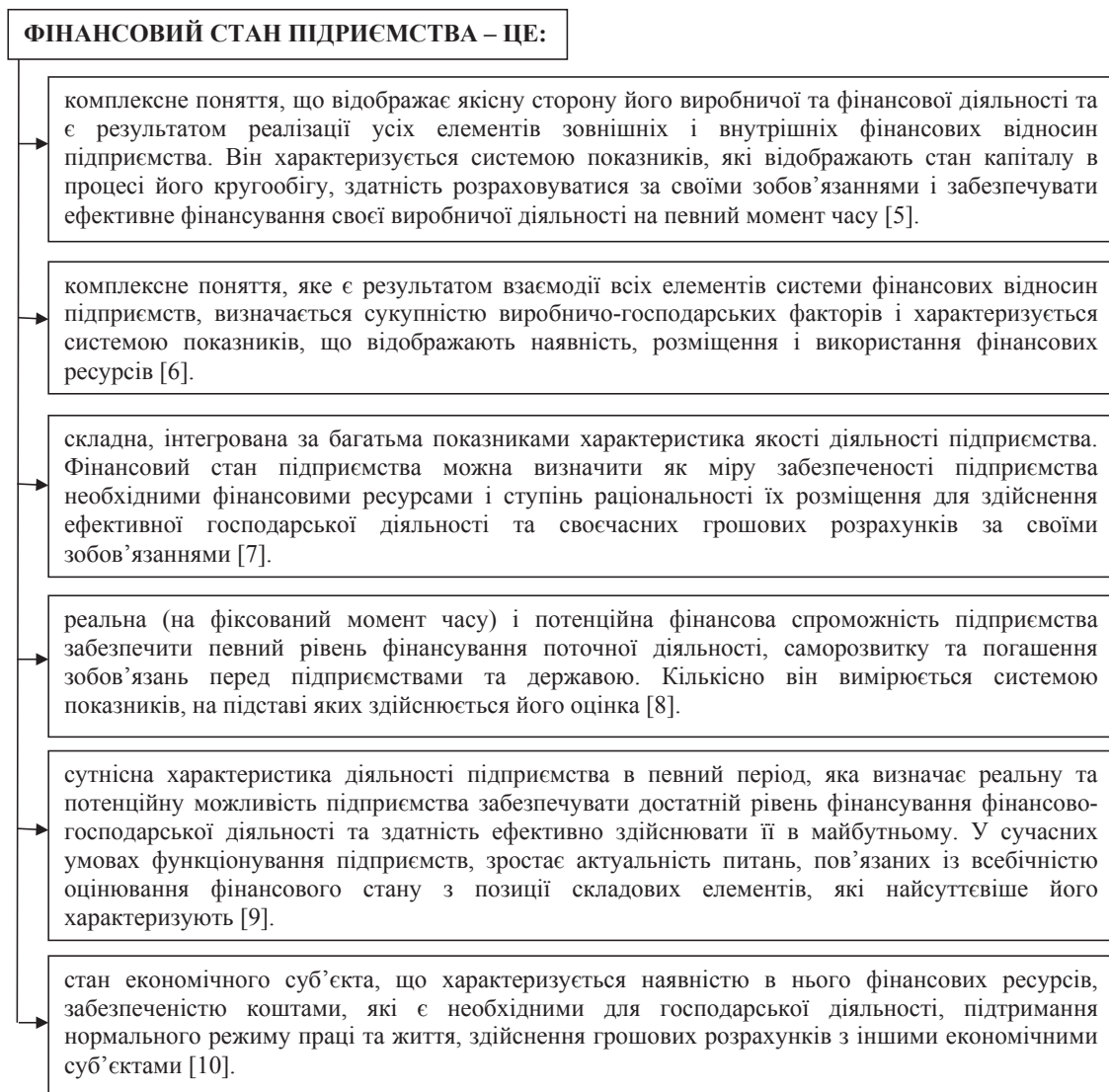

Рис. 1. Поняття «фінансовий стан підприємства» з різних позицій

явлення негативних для його фінансового стану тенденцій. Здійснюються пошук резервів підвищення ефективності діяльності, обґрунтування прийняття управлінських рішень, моніторинг різних аспектів діяльності авіакомпаній, доцільність нововведень. Результати оцінки є тим підґрунтям, на основі якого формується фінансова політика авіатранспортного підприємства, розробляється сукупність заходів, обираються відповідні фінансові механізми, необхідні для реалізації поставленої мети авіакомпаній [4]. Саме результати оцінки фінансового стану авіакомпаній дозволяють виявити проблеми фінансового стану авіатранспортних підприємств України та побудувати ефективний процес проактивного управління.

Зважаючи на вищесказане, розглянемо поняття «фінансовий стан підприємства» з різних позицій (рис. 1).

Слід погодитися з В.І. Головка, який вважає, що фінансовий стан підприємства – це одна із найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією усіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [11 с. 45].

Отже, зважаючи на різноманітність понять «фінансовий стан підприємства», автором зроблено висновки, що в процесі проактивного

управління саме фінансовий стан авіатранспортних підприємств України займає головне місце ще тому, що він відіграє роль економічної категорії та всебічно відображає стан економічного суб'єкта. Саме фінансовий стан авіатранспортних підприємств України прямо впливає на такі складові управління, як: управління маркетингом, управління персоналом, управління якістю тощо, тим самим визначаючи поточну та потенційну фінансову спроможність авіакомпаній на сучасному ринку авіаперевезень. Фінансова діяльність авіатранспортних підприємств України має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів та фінансової стійкості з метою ефективного функціонування авіакомпаній [12].

Саме оцінка фінансового стану дає змогу вивчити особливості функціонування авіакомпаній, їх фінансову стійкість, платоспроможність, економічний потенціал та ефективність діяльності загалом [13]. Фінансовий стан авіатранспортних підприємств України визначають сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення та використання ресурсів авіакомпаній, їх реальні та потенційні фінансові можливості, що в підсумку дають змогу

Рис. 2. Основні елементи та головні завдання для оцінки фінансового стану авіатранспортних підприємств

Складено за [15-18]

побудувати ефективний процес проактивного управління.

Важливим завданням аналізу фінансового стану є вивчення усіх репрезентативних сторін діяльності авіатранспортних підприємств України: по-перше, за допомогою спеціальних методів і прийомів, по-друге, головним чином в аспекті фінансових відносин, задля отримання невеликої кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну і точну характеристику фінансового стану авіакомпаній, їх прибутків та збитків, змін у структурі активів та пасивів тощо [14].

Для забезпечення ефективного процесу проактивного управління також необхідно визначити основні елементи та виокремити головні завдання, що дозволять всебічно та якісно оцінити фінансовий стан авіатранспортних підприємств України (рис. 2).

На сьогодні існує багато проблем в оцінюванні фінансового стану авіатранспортних підприємств України, головною із яких є спад попиту на ринку авіаційних перевезень України, що призводить до погіршення фінансового становища авіакомпаній. За даними Державної служби статистики України, у період 2007–2013 рр. ринок авіаційних перевезень демонстрував позитивну динаміку, що, у свою чергу, поліпшувало фінансове становище авіакомпаній (табл. 1).

Підсумовуючи статистичні дані Державної авіаційної служби України [20], скажемо, що позитивна динаміка розвитку змінилася стрімким падінням авіаційного ринку, погіршуючи тим самим фінансовий стан авіатранспортних підприємств України. Так, упродовж січня-вересня 2014 року пасажирські та вантажні перевезення виконували 38 вітчизняних авіакомпаній. За статистичними даними за цей період перевезено 5140,8 тис. пасажирів та 55,7 тис. тонн вантажів та пошти (зменшення відповідно на 17,8% та 25%). За 9 місяців поточного року українськими авіакомпаніями виконано 17,4 тис. міжнародних чартерних рейсів, це на 17,1% менше, ніж було виконано за відповідний період роком раніше.

Міжнародні регулярні перевезення скоротилися у II кварталі на 14%, внутрішні регулярні – на 48%, в III кварталі – на 20% та 59,7% відповідно. У вересні показники стали

ще гіршими. Перевезення вантажів та пошти виконували 20 вітчизняних авіакомпаній, традиційно більшу частину перевезень складають перевезення вантажів чартерними рейсами в інших державах, в рамках гуманітарних та миротворчих програм ООН, а також згідно з контрактами та угодами з іншими замовниками.

Державна авіаційна служба України серед основних чинників, які призвели до спаду попиту на авіаперевезення виділяє такі: військово-політична ситуація в державі на сьогодні; анексія Криму та пов'язане з цим погіршення загального стану сучасної економічної кон'юнктури. Так, на теперішній час не працює частина вітчизняних аеропортів, відмінено або скорочено частоту виконання деяких рейсів. Найбільше скорочення пасажирських перевезень українськими авіакомпаніями спостерігалось в такому сегменті ринку, як міжнародні чартерні польоти. Напруженість військово-політичної ситуації, згортання ділових і культурних зв'язків і туризму, різкі коливання на валютному ринку призвели до скорочення майже на чверть обсягів пасажирських авіаперевезень на нерегулярних лініях за 9 місяців 2014 року.

Так, на сьогодні не працює частина вітчизняних аеропортів, відмінено або скорочено частоту виконання деяких рейсів. При цьому необхідно взяти до уваги, що кожного місяця, починаючи з квітня, відбувається погіршення ситуації на ринку авіаперевезень. Державна авіаційна служба України зазначає, що у II кварталі 2014 року скорочення обсягів пасажирських перевезень порівняно з II кварталом 2013 року склало 25,5%, а у III кварталі – вже 28,1% [20].

Головним завданням, а також і проблемою аналізу та оцінювання фінансового стану є побудова розумного послідовного набору даних та вибір тих показників, які можна було б ефективно використовувати у відповідних підходах та методах аналізу. Якщо це зроблено добре, то використання певних підходів та методів дозволяє робити судження про оцінку того чи іншого рішення, про фінансовий стан, про ефективність діяльності та погляд на майбутнє бізнесу в термінах фінансових та економічних результатів та вартості [21].

Таблиця 1

Динаміка перевезення авіаційним транспортом за 1995–2013 рр.

Роки	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Відправлення (перевезення) вантажів, тис. тонн	19,0	17,2	13,5	15,5	11,3	23,2	26,9	90,3	148,4	101,0	126,3	98,9	104,0	102,1	85,1	87,9	92,1	122,3	99,2
Відправлення (перевезення) пасажирів, тис. пас.	1914,9	1724,0	1484,5	1163,9	1087,0	1164,0	1289,9	1767,5	2374,7	3228,5	3813,1	4350,9	4928,6	6181,0	5131,2	6106,5	7504,8	8106,3	8107,2

Складено автором за [19]

Висновки. На жаль, фінансовий стан авіатранспортних підприємств України є вкрай нестабільним і тому пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану авіакомпаній, необхідно проводити шляхом ґрунтовного аналізу всіх складових його діяльності [22]. У процесі проактивного управління фінансовий стан авіатранспортних підприємств України займає головне місце тому, що він відіграє роль економічної категорії та всебічно відображає стан економічного суб'єкта та прямо впливає на такі складові управління, як: управління маркетингом, управління персоналом, управління якістю тощо, тим самим визначаючи поточну та потенційну фінансову спроможність авіакомпаній на сучасному ринку авіаперевезень. Головною складовою процесу проактивного управління є управління фінансами, і тільки систематичне та усебічне оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України дасть змогу швидко реагувати на економічні та політичні зміни в процесі проактивного управління. Тому для забезпечення ефективного процесу проактивного управління оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України можна об'єктивно здійснювати тільки за допомогою комплексу або системи показників, які усебічно характеризують господарське становище авіакомпаній на сучасному ринку авіаперевезень.

Проведені дослідження щодо проблем оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України є підґрунтям для подальших наукових досліджень для виявлення нових підходів та інструментів управління фінансами у процесі проактивного управління авіатранспортними підприємствами України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Суворова І.М. Проактивне управління авіатранспортними підприємствами України / І.М. Суворова // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми економіки». – К. : НАУ, 2014. – С. 45.
- Бойчик І.М. Економіка підприємств / І.М. Бойчик, П.С. Харів, М.І. Холчан. – Л. : Слобох, 2005. – 211 с.
- Тютюнник С.В. Сутність характеристики фінансового стану підприємства / С.В. Тютюнник, І.В. Бокарева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/kand-ekon-naukyutyunnik-sv-bokareva-iv-sutnitsni-harakteristiki-finansovogo-stanu-pidpriemstva/>.
- Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посіб. / Р.А. Слав'юк. – К. : ЦУЛ, 2002. – 460 с.
- Дем'яненко М.Я. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан та ін. – К. : ІАЕУААН, 2005. – 507 с.
- Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Наказ агентства з питань залобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.
- Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства / Коробов М.Я. – К. : Знання, 2000. – С. 354.
- Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 117-128.
- Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9(75). – С. 92-100.
- Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – К. : Знання, 2004. – 294 с.
- Головко В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В.І. Головко, В.А. Мінченко, В.М. Шарманська. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 446 с.
- Ковалева А.М. Финансы в управлении предприятием / А.М. Ковалева. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 157 с.
- Мних Є. Оцінка фінансового стану підприємства за умов застосування методів точкової статистичної експертизи / Є. Мних, Н. Біленька // Бухгалтерський облік та аудит. – 2004. – № 2. – С. 27-30.
- Артеменко В.Г. Финансовый анализ : учеб. пособ. / В.Г. Артеменко, М.В. Беллендир. – М. : ДИС, 1997. – 123 с.
- Руда Р.В. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність / Р.В. Руда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2010_1/12.pdf.
- Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Н.В. Тарасенко. – 2-ге вид. – К. : Алерта, 2003. – 485 с.
- Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств [Текст] : підруч. / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. – К. : КНТЕУ, 2006. – 491 с.
- Селєзнева Н.Н. Финансовый анализ [Текст] : уч. пособ. / Н.Н. Селєзнева, А.Ф. Ионова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 479 с.
- Підсумки роботи транспорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html.
- Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 9 місяців 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://avia.gov.ua/uploads/documents/9416.pdf>.
- Хелфєрт Э. Техника финансового анализа / Э. Хелфєрт. Пер. с англ. под ред. Л.П. Белых. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.
- Карпенко Г.В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г.В. Карпенко // Економіка держави. – 2010. – № 1. – С. 61-62.